

BIOLOGISCH DYNAMISCHE LANDBOUW IN DOLDERSUM

JanA. Wit

Bij het begrip alternatieve landbouw (alternatief = de andere van de twee mogelijkheden betreffend) spelen enkele gedachtenwelden een rol, oa. de biologisch-dynamische landbouw, die op enkele bedrijven — op meestal kleine schaal — in Drente wordt toegepast.

Deze BD-landbouw heeft centraal staan de voedselcapaciteit, waarvoor in het productieproces slechts natuurlijke hulpstoffen mogen worden gebruikt en geen chemische. Geen industriële kunstmest en de afwijzing van chemische bestrijdingsmiddelen.

Deze landbouw beschouwt het gehele bedrijf als een levend organisme, waarvan de organen een harmonieus geheel moeten vormen. Zij zal hogere eisen stellen aan waterbeheersing en grondvruchtbaarheid, alsmede aan verkaveling en ontsluiting, die soms alleen vervuld kunnen worden na aantasting van kultuurlandschap.

Onze medewerker Jan A. Wit bezoekt in Doldersum het grootste biologisch-dynamisch bedrijf, nl. dat van Sake Gerritsen, die op deze wijze al een 7 jaar boert op 45 ha.

Sake Gerritsen: 'Natuurlijk willen wij niet terug naar vroeger tijden.'

Is alternatieve landbouw een mogelijkheid om het dilemma op te heffen, dat bestaat tussen de gangbare landbouw en natuur, milieu en landschap? Want deze landbouw, modern, wetenschappelijk gefundeerd en efficiënt werkend, krijgt steeds meer kritiek te verduren, die oa. betrekking heeft op de aantasting van natuur, landschap en milieu door kulturetechnische werken, chemische bestrijding van ziekten en een verdoorgevoerde mechanisatie, rationalisatie en bedrijfsvergroting.

Aan dit dilemma wordt een hoofdstuk gewijd

in de in maart verschenen publikatie *'Alternatieve landbouw in Drentsperspektief'* van de commissie ter bestudering van alternatieve landbouw in Drente 1981, waarvan gedeputeerde T.E. Willems het voorzitterschap in handen heeft. Een commissie, ingesteld om na te laten gaan of er in Drente plaats is voor alternatieve land- en tuinbouw. In Drente wordt alternatieve landbouw nog slechts sporadisch toegepast, zo is één van de uitkomsten bij dit onderzoek. Rapporten en publikaties over alternatieve landbouw vormen reeds een indrukwekkende stapel, maar het percentage beteelde oppervlakte met alternatieve land- (en tuinbouw) produkten is zeer klein: Frankrijk 1%, België 0,3%, Nederland 0,1%, Westduitsland 0,04% en Zwitserland 0,001%. Het marktaandeel (inclusief import) van alternatief voedsel in Nederland is volgens CBS-gegevens slechts 0,3%.

Wie in Drente?

Terug naar Drente. Daar is een aantal bedrijven, dat zich voor alternatieve landbouw heeft ingezet. Het rapport meldt o.a.: *'Van geen enkel geïnventariseerd bedrijf kan thans worden gezegd, dat het als voorbeeld zou kunnen dienen voor boeren of tuinders, die zouden willen overwegen het bedrijf om te schakelen van de gangbare naar de alternatieve methode. Wel worden op onderdelen van de bedrijven voor bepaalde produkten gunstige visuele resultaten geboekt, doch deze kunnen vooralsnog niet in een bepaald bedrijfs- of sociaal economisch perspectief worden geplaatst.'*

De Drentse bedrijven zijn, in het kort: S. Gerritsen te Doldersum (45 ha), biologisch-dynamisch, gemengd, gepacht van de Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten, melk verwerkt tot kaas;

J. Anema te Uffelte (18,50 ha), Anogmetho-

de, gemengd, maar hoofdzakelijk veehouderij, bemesting met stalmest, aangevuld met kunstmest, gepacht van Stichting Het Drentse Landschap;

fam. Doornbos te Wapserveen (50 are), biologisch-dynamisch, groenten; Hobbitstee te Wapserveen (1,5 ha), gemeente van 11 mensen, biologisch-dynamisch, groenten;

H. van Noort te Wapserveen (9 ha), biologisch-dynamisch, groenten, bessen, bomen (heesters);

mevr. T. Boeke te Ruinerwold (1/2 ha), teelt van kruiden en bloemen en biologisch-dynamische tuin. Kruiden in eigen bedrijf gedroogd en verpakt, vinden aftrek als thee en voor homeopathische geneeswijzen.

Eerste BD-stappen.....

Zeven jaar geleden zette de heer Sake Gerritsen, afkomstig uit Kerk Avezaath bij Tiel de eerste 'biologisch-dynamische stappen' aan de Huenderweg 1 te Doldersum. Hij had toen zijn studie aan de middelbare landbouwschool Warmonderhof beëindigd en voelde zich niet prettig bij de moderne ontwikkelingen van de gangbare landbouw. De vraag was toen: Is het mogelijk en zinvol binnen een bepaald kultuurgebied biologisch-dynamische landbouw te laten plaats vinden? Kontakten kwamen er tussen de 'BD-vereniging' (Nederlandse Vereniging tot Bevordering van de BD-landbouw) en de Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten en in 1978 financierde, met een flinke steun in de rug van het Ministerie van CRM, Natuurmonumenten de verbouw van de boerderij in het natuurreservaat Berkenveld-Wapserveld. Naast CRM trad het Prins Bernhardfonds als tweede geldschieter op. Een investering van zo'n f 600.000,-, waarbij het alleen nog maar om de kale bedrijfsgebouwen ging.

Sake Gerritsen beschikt momenteel over een 45 ha grond en heeft 45 koeien in zijn moderne stal staan, die uitstekend is schoon te houden. Hetgeen ook wel noodzakelijk is, daar Gerritsen alleen dit gehele bedrijf runt', elke morgen zo ongeveer 5 uit de veren is en zo tegen 8 uur in de avond kan zeggen, dat het werk is gedaan...

Hoe staat Gerritsen na zeven jaar — hij begon toen met een vriend-schoolkameraad, die echter reeds lang weg is — tegenover de resultaten van zijn werk?

Hij is er trots op, dat na het begin met zeven vaarzen er nu 45 koeien op stal staan. Hij is er trots op, dat hij per jaar een 20 ton boerenkaas weet te produceren, waarvoor hij de laatste tijd een vaste kaasmaker aan het werk heeft.

Hij begint te merken, dat de grond anders be-

gint te reageren. Want grond die in het verleden altijd kunstmest heeft gehad, wat in de BD-landbouw niet wordt toegepast, heeft zeker een acht jaar aanpassing nodig.

Organische bemesting en geen kunstmest is een der principes van de BD-landbouw.

'Bij de omschakeling is wel een klein deel chilisalpeter toegestaan' zegt Gerritsen. Ook fosfaat en kali, afhankelijk van de grondsoort. *'Chemische bestrijdingsmiddelen zijn beslist taboe'*, zegt hij als wij er naar vragen.

'Minder gemechaniseerd? Neen, zeker niet. Je kan toch niet weer met de hand gaan melken of met een paard het land bewerken? Dan zou het erop lijken, dat we terug naar vroeger willen. Van dat vooroordeel, die gedachten, die vaak bij een visie op de BD-landbouw ter sprake komen, moeten we radikaal af', zegt deze jongeman, die ervan overtuigd is, dat er voor zijn producten een afzetmarkt is, ook al zullen deze iets duurder zijn.

Sake Gerritsen

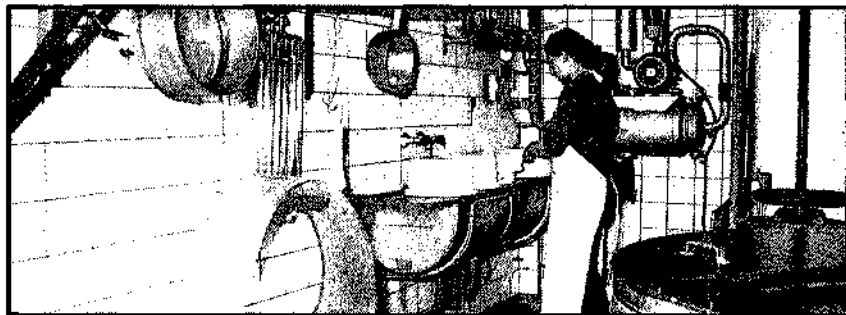

Verdeelcentra

Voor de produkten van de BD-landbouw zijn er vier verdeelcentra in ons land, koöperaties, waarvan de leden producenten en winkeliers zijn. Veel van die produkten worden, als ze biologisch-dynamisch zijn geteeld, aan het verdeelcentrum 'De Bloemberg' te Meppel geleverd. Dit werkt niet in de eerste plaats voor winst. Het is goed, als het geheel maar kostendekkend is. De produkten worden van 25 aangesloten bedrijven uit Friesland, Groningen, Drente, Overijssel en een deel van Gelderland opgehaald en over een zestig winkels verdeeld. Aardappelen, groenten, fruit, brood, zuivelprodukten en scharreleieren worden verkocht. De omzet bedroeg in 1979 een 1,9 miljoen gulden, volgens eerder genoemd rapport.

Van de melk van zijn koeien maakt Sake Gerritsen boerenkaas. Dat staat buiten aan de weg ook duidelijk op een blauw bord: *'Vrijdagmiddag boerenkaas'. 'Niet op andere dagen en uren'*, zegt hij lachend, *'want in de zomermaanden zou ik dan aan mijn Werk niet toekomen'*. Tweemaal per week gaat ook een melktank naar het Noordhollandse dorp Limmen,

Hel bedrijf van Sake Gerritsen

waar de melkfabriek daar ter plaatse al enige tijd een speciale produktieband in gebruik heeft voor het verwerken van volgens de BD-methode geproduceerde melk.

De plannen waren, toen Sake Gerritsen begon, dat er ook schapen zouden komen om zoveel mogelijk natuurlijke mest te kunnen verzamelen. Daarom kwam er een schaapskooi bij op het erf, maar die is nog leeg.

'Het is een zaak van Natuurmonumenten zegt Gerritsen. 'De schapen zouden overdag op de heide zijn en dan wilde men proberen in de avond de dieren terug te krijgen in de kooi. De mest moest dan van de hei hier naar het land.... Dit is zeker nog niet gerealiseerd'.

Antroposoof?

Men zegt wel, dat de biologisch dynamische landbouw stoelt op de levensfilosofie van Rudolf Steiner, de antroposofie. Bent U antroposoof?

'Neen, hoewel ik in zekere mate wel de filosofie onderschrijf Maar ik wil zeker niet in één of ander hokje gezet worden'.

U werkt wel met een zaai- en werkkalender? Hierbij houdt U rekening met de omloop van de hemellichamen als U gaat zaaien?

'Ja, zeker. De gang van de maan door de dierenriem heeft invloed op de groei van de planten. De tekens zijn Aarde, Water, Vuur en Licht, waarmede korresponderen de tekens van Wortel, Blad, Bloem en Vrucht. Dit alles is duidelijk in de plantengroei aangevoeld, maar dit heeft beslist niets te maken met antroposofie of andere filosofieën. Het is een gewoon, een heel nuchter en nuttig gegeven, samenspel van krachten'.

Na zoveel jaren is Sake Gerritsen zeker tevreden over zijn werk en hij ziet het in de toekomst ook wel zitten. De 45 ha van nu zullen spoedig, zo hoopt hij, er 60 zijn. Over de afzet van de produkten is hij optimistisch. *'Ze zijn wel iets duurder, maar de mens van tegenwoordig is zich wel meer bewust van de waarde van een gezonde voeding'*, zegt hij.

Alternatieve landbouw is zo oud als de landbouw zelf, met een zekere verscheidenheid in de methoden. Zij zal zeker door het milieuvriendelijke karakter een bijdrage kunnen leveren tot een integratie van landbouw en natuur- en landschapsbehoud, zoals een van de konklusies van het rapport 'Alternatieve landbouw in Drents perspectief' is. Deze commissie verwacht op korte termijn geen uitbreiding van de werkgelegenheid door de alternatieve land- en tuinbouw, maar in verband met het belang daarvan en het behoud van natuur en landschap is zij van mening, dat men meer inzicht moet verkrijgen in de verschillen tussen gangbare en alternatieve land- en tuinbouw, welk onderzoek betrekking zou kunnen hebben op de bedrijfs-economische resultaten en de kwaliteit van het voedsel.

Jan A. Wit is journalist en oud adjunct-hoofdredakteur van Dagblad voor de Zaanstreek De Typhoon.